

sborník ze semináře

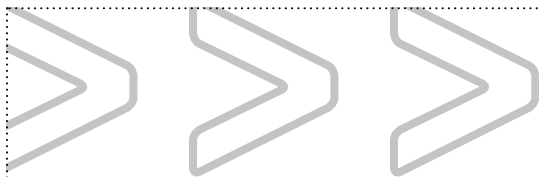
OPEN SPACE

**O LOKÁLNÍCH EKONOMIKÁCH
A UDRŽITELNÉM ROZVOJI**

Růžďka 31. 1.–4. 2. 2007

Trast pro ekonomiku a společnost Květen 2007

OPEN SPACE

**O LOKÁLNÍCH EKONOMIKÁCH
A UDRŽITELNÉM ROZVOJI**

Trast pro ekonomiku a společnost je český nezávislý think-tank. Trast podporuje odborníky a zainteresovanou veřejnost v práci na ekonomických a sociálních modelech, konceptech a praktických řešeních, podporujících sociální spravedlnost, udržitelnost a korporátní odpovědnost. Trast chce především otevírat a rozšiřovat odbornou i veřejnou diskusi a kritiku převládajících premis neoklasické ekonomie a neoliberalismu, analyzovat důsledky a možná rizika současných politik pro sféru sociální a ekologickou a pro koncepci demokratického a právního státu a přinášet konstruktivní návrhy možných řešení, podporovat vznik, rozvoj a fungování lokálních, etických, demokratických ekonomických alternativ fungujících v praxi a přispívat k formování a rozvoji kritického myšlení v české společnosti. Jednotlivé cíle Trastu jsou naplňovány v rámci tematických programů:

Přímé zahraniční investice – Program „Přímé zahraniční investice“ systematicky pracuje na zmapování následků přímých zahraničních investic, jakožto klíčového prvku ekonomické globalizace, pro ekonomiku a společnost.

Policy Interventions – Program „Policy Interventions“ je platformou pro všechny, kteří chtějí vnášet do veřejné debaty o závažných společenských tématech nové úhly pohledu. Analyzujeme a diskutujeme např. otázky důchodové reformy v České republice.

Lokální etické a demokratické ekonomiky – Program „Lokální, etické a demokratické ekonomiky“ je zaměřen na hledání a podporu reálných ekonomických alternativ v České republice s důrazem na místní produkci pro místní spotřebu, místní koloběhy financí, a na podnikání se sociální a ekologickou dimenzí. Program se zaměřuje také na podporu demokratických forem podnikání (družstevnictví apod.).

Energie – Program „Energie“ je zaměřen na informování a šíření osvěty o otázkách spojených s udržitelnou výrobou a spotřebou energie, s nadcházejícím vrcholem v těžbě ropy a s tím souvisejícími socioekonomickými změnami.

© 2007 Trast pro ekonomiku a společnost

Editor: Stanislav Kutáček

Téma semináře

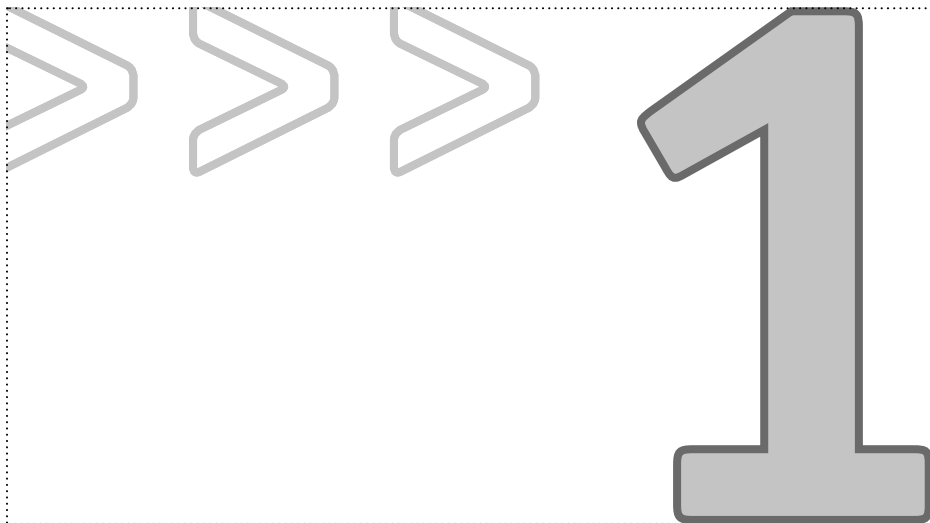
Pojem místní ekonomiky je stručné shrnutí výsledků myšlení řady lidí v Británii, USA a jinde, kteří dospěli k názoru, že současný ekonomický systém, založený na tzv. volném obchodě, není trvale udržitelný. Cílem je podporovat změny zdola, které by posilovaly pozici místních zemědělců (producentů jídla) zkrácením vazeb mezi nimi a jejich zákazníky (přímý prodej), podporovat zájem spotřebitelů o nákup místních potravin, a snaha obecně posilovat místní produkci pro místní spotřebu, nejlépe i s místním kapitálem, spíše než lákat zahraniční investory do země. Další prioritou jsou místní obnovitelné zdroje energie, vlastněné obcemi nebo místními sdruženími tak, aby příjmy zůstávaly v místě a dále co nejvíc kolovaly, než z regionu odejdou. Podpora místních ekonomik souvisí se snahou o regeneraci místních komunit. Zahrnuje i podporu malých obcí, malých a středních podnikatelů i netradičních forem podnikání, včetně družstevnictví a sociálního/etického a neziskového podnikání.

O technice Open Space

Setkání typu open-space je typicky několikadenní, pouze s široce definovaným tématem. Cílem je dát dohromady lidi, kteří mají nejrozumnější názory na dané téma a pokud možno i praktické zkušenosti. Umožnit jim diskusi, ve které by si tříbili argumenty a inspirovali se navzájem. Jednotliví účastníci mohou prezentovat svoje projekty, témata, otázky k diskusi, případně se účastnit pouze pasivně (tzv. „motýli“ – sedí a jsou krásní). Účastníci mohou též přebíhat mezi jednotlivými bloky od tématu k tématu (tzv. „čmeláci“ – přelétávají). Obvyklé je mít dva až čtyři programové bloky – jeden až dva dopoledne a další odpoledne. Konečná podoba detailního programu se tvoří až v průběhu akce podle zájmu účastníků a za asistence facilitátora. Z jednotlivých programových bloků se pořizují zápisy pro účely plánování dalších akcí a zprostředkování myšlenek semináře dalším zájemcům.

>>> obsah

1. Úvod	7
2. Jak podpořit místní trhy	9
3. Ropný zlom	13
4. Lokalizace	16
5. Etické finančnictví – Nové sociální bankovníctví v Evropě	19
6. Legislativní překážky lokalizace	22
7. Webové stránky lokalizace	24
8. Ben Vail: Community gardening	27
9. Lokální multiplikátor	29
10. Program semináře	32

ÚVOD

V České republice působí celá řada organizací a jednotlivců, kteří se tak či onak věnují otázkám místního rozvoje, potravin z místních zdrojů, udržitelné ekonomiky, vztahu ekonomiky a životního prostředí. Zdálo se nám však, že tyto aktivity jsou poměrně málo propojené, ať už fakticky nebo na úrovni ideové. Připravili jsme proto seminář, na němž by se potkali alespoň někteří z těchto lidí a sdíleli své myšlenky a nápady. Zvolili jsme formu Open Space – semináře, na kterém se stírají rozdíly mezi lektory a účastníky, a který dává velký prostor diskusi a vzájemnému obohacování.

S odstupem několika týdnů od skončení akce se zdá, že i přes počáteční obavy se záměr semináře podařilo naplnit. Setkali se lidé, kterým záleží na rozkvětu místních ekonomik. Seznámili se lidé, kteří se dříve neznali, byť pracují na podobných věcech. Ve společných diskusích vykristalizovaly tři konkrétní projekty. Při neformálních rozhovorech ve volných chvílích byla navázána nová plodná partnerství mezi organizacemi. Tři zahraniční účastníci dodali semináři na atraktivnosti a přinesli nové pohledy „zvenčí“, které atmosféru semináře výrazně oživily a přispěli k podnícení tvořivého myšlení všech účastníků.

Někteří účastníci byli mírně zaskočení zdánlivou „nepřipraveností“ semináře – pramenící ze zvoleného formátu Open Space. Program se tvořil až na místě z příspěvků jich samotných. Většina z účastníků nikdy nic podobného nezažila. Díky pečlivé přípravě celého procesu se však podařilo využít všech možností, které Open Space nabízí. Pro nás, jakožto organizátory, z toho pramení ponaučení, že příště musíme více úsilí věnovat vysvětlování pojetí semináře účastníkům ještě před jeho začátkem, aby se mohli lépe připravit.

V tomto sborníku jsme shrnuli to nejzajímavější z diskusí, které na Open Space o lokálních ekonomikách a udržitelném rozvoji zaznělo. Většina příspěvků byla „rekonstruována“ z poznámek z diskusí a nemá proto možná dokonalou formu. Naším cílem je však zejména přinést informaci o tom, co vše jsme během těch tří intenzivních dnů prodiskutovali.

*Stanislav Kutáček a Naďa Johanišová,
Brno 25. 4. 2007*

>>> 2

JAK PODPOŘIT MÍSTNÍ TRHY

ZÁPIS Z VYSTOUPENÍ ZUZANY GUTHOVÉ
(ROSA, O.P.S., ČESKÉ BUDĚJOVICE). ZAPSALI ÚČASTNÍCI SEMINÁŘE.

Na úvod diskuse Zuzana shrnula omezení a příležitosti na straně nabídky i poptávky po produkci malých místních podniků. Podle její zkušenosti s pořádáním místních trhů je slabá nabídka v objemu i sortimentu a naopak velmi silná poptávka. Otázka je, zda to není poptávka dočasná, vyvolaná krátkodobou módou. Lokální produkt z Bílých Karpat – mošt – je distribuován velmi široce po celé ČR, v místě jeho distribuce není nijak výrazná.

Shrnutí nedostatků a příležitostí na straně nabídky i poptávky přináší následující tabulka:

Nedostatky a příležitosti na straně nabídky	Nedostatky a příležitosti na straně poptávky
Nabídka malá a slabá	Je třeba osvěta, že lokální je dobré a prospěšné
Možná omezení	Spotřebitel chce pořad něco nového
Podmínky podnikání	Něco chce stále ve stejné kvalitě
Pronájem tržiště	Spiš produkty s vyšší přidanou hodnotou
Příležitosti:	Města mají vyšší kupní sílu
Systém pravidelného prodeje	Města nemají vlastní produkci
Dodávka do domu	Spotřebitelé dají na kvalitu
Marketingový mix	
Komunitní kuchyně	Podpora všech „kapitálů“ výrobců – metodika Tima Crabtree z Anglie
Využití stávajících provozů	Dodávky přímo ke zpracovateli (do škol, restaurací)
Propojení výrobců s veřejnou správou	např. Valašské Meziříčí – po-pá – místní „smíšené“ trhy – (28000 obyvatel)
Možnost využití cestovního ruchu	Slevy nájmu pro tradiční výrobce
Výrobce si musí SÁM hledat odbyt	
Mléko „načerno“ funguje	Studie EPS – envi kritérium nesmí být výrazovací při zadávání veřejných zakázek
Dotace na ovoce	Legislativní bariéry zejména pro živočišně produkty
Soustředit se na argumentaci proti volnému trhu	ZŠ nesmí použít vlastní jablka!?
Zvýhodnění místních při veřejných zakázkách	Svaz chovatelů ovcí a koz (SCHOZ) zadal srovnání legislativy české a zahraniční
Dělení zakázek na více malých	
Kritérium „čerstvé“ je pro velké nesplnitelné	

Potravinářské firmy na trhu řeší výkyvy poptávky uváděním stále nových a nových „senzací“, ale je otázka, zda je takový způsob marketingu vhodnou a možnou cestou pro malé producenty. Dále se ukazuje, že čím větší je u produktů přidaná hodnota, tím větší je šance na prodání.

Jedná se třeba i o umělecké pojetí prodávaných produktů. Naopak u produktů denní potřeby se těžko konkuruje průmyslové produkci.

V USA pomohli rozšíření nabídky místních produktů zajímavým způsobem – zřízením komunitní kuchyně na zpracování produkce malých pěstitelů (např. marmelády). Tito producenti ocení možnost zapůjčení zařízení, které potřebují jen jednou v roce a zároveň je možné tímto způsobem splnit náročné hygienické předpisy. V Borovanech, kde Zuzana Guthová bydlí, je střední kuchařská škola a nabízí se tak spojení s ní – ovšem chtěl by někdo dělat marmeládu v komunitní kuchyni?

Místní správa by mohla podpořit místní trhy pravidelným poskytováním prostor. Kromě toho, že tu existuje tržní mezera pro bohaté, jsou tu právě i veřejné správy, které by mohly upřednostňovat místní produkci. Např. partneři Rosy, o.p.s. z Rakouska v rámci jednoho svého projektu radí školním jídelnám, kde v jejich okolí se zásobovat místními potravinami. V Anglii si úřady pro dodávky vybírají místní producenty – používají postupy, které obcházejí nařízení EU neumožňující upřednostňovat drobné dodavatele. Jednotlivé kroky jsou následující:

1. s dodavateli se sejdou a vysvětlí jim podmínky,
2. rozdělí zakázku na více malých zakázek,
3. požadují čerstvost a kvalitu.

V ČR velmi dobře funguje prodej čerstvého mléka „načerno“. V některých místech je velmi obtížné dostat se do „pořadníku“ na mléko, poptávka je velká a nabídka nedostačuje. Ovšem legalizovat „černý“ trh místních produktů je obtížné. Možná je třeba se toho nebát a hledat skuliny v legislativě a zároveň aktivně usilovat o její změnu. Například v Roztokách u Prahy tradičně dělali zemlovku pro děti z jablek ze školního sadu. Ovšem nový ředitel školy to označil za nelegální a začal jablka kupovat v obchodě, protože jakmile by nastal sebemenší zdravotní problém dětí, rodiče by k odpovědnosti hnali ředitele a ten by neměl nikde oporu.

Zkušenost z Irska je taková, že většina hygienických a dalších předpisů se vztahuje na prodej veřejnosti. Nejjednodušší je proto založit klub spotřebitelů a prodávat pouze členům klubu. Podle některých zpráv na Frýdlantsku takto funguje klubová hospoda. Na agroturistických farmách zase situaci řeší tím, že hosty „zvou k rodinnému stolu“, aby mohli hostům nabídnout svoji produkci.

V ČR zřejmě mezi lidmi chybí hodnota „lokální je dobré a prospěšné“. Nakupovat lokální produkci je vzhledem k roztržštěnosti nabídky obtížné. Existují však příklady skupin, které již delší dobu úspěšně zajišťují svým členům nákup místních a bio potravin (Bioklub v Brně, Praha coop): Využít by se dalo i krabicového systému, který je běžný ve zemích „staré“ EU: Např. skupina lidí v Irsku si našla pole, najala si zahradníka schopného pěstovat široký sortiment zeleniny po 40 týdnů. Lidé zaplatili určitý poplatek za týdenní dodávky krabice se směsí zeleniny, která byla zrovna v sezóně.

Všechny jmenované příklady jsou však marginální, je otázka, zda se mohou více rozšířit. Na Kubě údajně po pádu RVHP a krizi v dodávkách energie došlo velmi rychle k rozvoji městských zahrádek a zásobování místními produkty. Je však otázka, zda v situaci, kdy se velmi rozmohly supermarkety nadnárodních řetězců, radnice jsou zkorumpované a zastupitelé nerozhodují v zájmu ekonomického rozvoje ani obyvatel, může dojít k rozvoji těchto konceptů. V souvislosti s ropným zlomem možná dojde k nárůstu doby práce potřebné na vydělání si na potraviny – kvůli růstu cen energie – a to může vést k většímu rozvoji konceptů lokalizace.

3

ROPNÝ ZLOM

RICHARD DOUTHWAITE (FEASTA, DUBLIN),
PŮVODNÍ TEXT PŘELOŽIL S. KUTÁČEK.

Představitelé ropného průmyslu už několik let varují, že nelze očekávat nekonečný růst těžby ropy. „Zažíváme začátek posledních dnů věku ropy“, řekl Mike Bowlin, Předseda ARCO v únoru 1999.

Během posledních čtyř let varování zesílila. „Nemáme už další dobré projekty. Není to otázka peněz... kdyby ropné společnosti měly fantastické projekty, dělaly by je (těžili by nová ropná pole).“ To řekl v listopadu 2004 Matt Simmons, ředitel ropné investiční banky Simmons and Company International. Chevron a nedávno Shell umístili do časopisů a novin reklamy, ve kterých oznamují, že nová naleziště ropy nejsou objevována dostatečně rychle, aby pokryla rostoucí spotřebu. V lednu 2006 řekl výkonný ředitel Shell, Jeroen van der Veer: „Podle mého názoru jsme už asi za vrcholem těžby snadno dosažitelné ropy“. Snadno dosažitelnou ropou měl na mysli ropu, jejíž vytěžení vyžaduje malé investice do komplexních zařízení a infrastruktury (a tedy málo energie).

Vlády však namísto toho raději poslouchaly Mezinárodní energetickou agenturu, které vládnou ekonomové považující ropu jednoduše za další komoditu a kteří věří, že vzroste-li její cena, vzroste i produkce, protože vyšší cena vede k růstu zdrojů, které mohou být se ziskem věnovány na těžbu. Tito ekonomové říkají, že pokud dojde k dostatečnému investování do světové těžby ropy (okolo 3 trilionů amerických dolarů), poroste světová produkce ropy dalších alespoň 25 let. „Ropa by mohla dojít při ceně 20 USD, ale při ceně 60 USD máme dostatek ropy na několik dalších desetiletí“, prohlašuje profesor Kenneth Rogoff z Harvardské univerzity a bývalý hlavní ekonom Mezinárodního měnového fondu.

Ropa ale není komodita jako jiné. Je primárně produkována jako zdroj energie, a pokud se spotřebuje více energie na její vytěžení a rafinaci, než je jí obsaženo v ropě samé, nemůže být tento proces ziskový, bez ohledu na to, kam až se vyšplhá cena. S tím, jak musí být postupně těženy obtížnější zdroje ropy, klesá čistý energetický zisk – ukazatel energetické návratnosti investované energie (EROEI) klesá. V určitém bodě se vrhnutí dodatečných zdrojů – tedy energie – do úsilí vyprodukovat další ropu stane bezpředmětným. Pokud se to stane na jednom ropném poli, zastaví se těžba. Až tato situace nastane na více ropných polích, světová produkce začne klesat.

Na mnoha ropných polích už produkce klesá. Někteří petro-geologové předpovídají, že během následujících pěti let pokles těžby z těchto ropných polí postupně převáží rostoucí produkci z nových ropných polí a celková světová produkce ropy začne klesat. Nebude to způsobeno tím, že by EROEI byl všude záporný, ale protože rozvoj nových projektů nebude stačit kvůli nedostatku vrtných souprav a zkušených týmů pracovníků. V prosinci 2006 upozornil Chris Skrebowski, redaktor časopisu Petroleum Review, že „se nedostatečně rozvíjejí velké projekty, které by vyvážíly klesající produkci ze zralých ropných polí a které by uspokojily globální poptávku po roce 2007.“

Vrchol ve světové těžbě ropy bude znamenat zásadní změnu ve způsobu fungování světové ekonomiky. Existuje velmi těsná vazba mezi mírou růstu světové spotřeby ropy a celkovou světovou

produkcí statků a služeb. Nebude-li tedy nalezen jiný zdroj energie, který by nahradil ropu, nebo pokud nebude velmi rychle zvýšena efektivita používání stávajících zdrojů energie, světová produkce bude klesat.

To pravděpodobně povede k rozvírání nůžek mezi bohatými a chudými. Lze očekávat, že ceny ropy výrazně vzrostou spolu s růstem vzácnosti, jestliže bude distribuce ropy ponechána výhradně trhu. Bohatší obyvatelé planety si budou moci dovolit pokračovat v nakupování ropy a díky tomu budou moci dále zvyšovat svoji produktivitu, zatímco chudší lidé si nebudou moci energii z ropy dovolit, ani pro svícení a vaření. Navíc dojde k růstu cen potravin, a to ze dvou důvodů. Prvním je, že moderní zemědělská produkce je energeticky velmi náročná. Druhým důvodem je, že stále více zemědělské půdy bude využíváno pro produkci biopaliv, která by nahradila tenčící se dodávky ropy.

Rychlost poklesu dodávek ropy – a v dalších letech i plynu a uhlí – nebude stačit k tomu, aby-chom předešli růstu atmosférické koncentrace skleníkových plynů za nebezpečnou hranici. FEASTA proto navrhuje, aby objem emisí, které mohou být vypuštěny aniž by jejich vypuštění vedlo k nárůstu globální teploty vyššímu než 2 °C, byl sdílen rovným dílem per capita. Schopnost Země absorbovat emise je totiž součástí globálních veřejných statků a patří všem. Každý dospělý člověk na planetě by dostal certifikát na roční podíl na celkových emisích skleníkových plynů. Lidé by tyto certifikáty prodali bankám a ty by je prodávaly producentům fosilních paliv. Ti by byli povinni nakoupit dostatek certifikátů, aby pokryli emise z paliva, které prodají.

A protože objem na emitovaných certifikátech za rok by byl nižší, než potenciální produkce fosilních paliv, vzácným zdrojem by se stal právě objem emisí, namísto paliva. Příjem, který by chudí lidé získali z prodeje certifikátů by jim umožnil nadále nakupovat potraviny a energii. Došlo by k znovunastolení rovnováhy mezi bohatými a chudými zeměmi. Bohaté země, které využívají velké množství energie, by musely nakupovat certifikáty od chudších zemí a dodávat jim na oplátku materiály a spotřební zboží.

Návrh FEASTy by nejen zamezil tomu, aby vrchol v těžbě ropy přinesl další polarizaci mezi bohatými a chudými, jak ji známe dnes. Poskytnul by též řešení obrovských problémů, které přináší hrozba klimatické změny.

Více informací viz: <http://www.feasta.org/documents/energy/rationing2007.htm> a též www.capanshare.org.

4

LOKALIZACE

ZÁPIS Z VYSTOUPENÍ BENA VAILA (FSS MU, BRNO).
ZAPISALI ÚČASTNÍCI SEMINÁŘE, UPRAVIL BEN VAIL.

Tato diskuse měla za cíl zamyslet se nad tím, co vše zahrnuje lokalizace, jakých částí života se dotýká a jak. V první řadě je třeba si uvědomit, že lokalizaci lze také nazvat re-lokalizací, neboť označuje návrat k původnímu místnímu/lokálnímu životu. Lokalizace se může dít v mnoha rovinách. Některé aspekty lokalizace jsou např.:

- politika (správa) – občané vesnice, město či oblasti mají moc činit rozhodnutí, jež na ně mají dopad, rozhodnutí jsou na úrovni nižších správních celků raději než státní a regionální.
- ochrana životního prostředí (udržitelný rozvoj) – současný nelokalizovaný způsob života, včetně práce, produkce a spotřeby má globální charakter, intenzivně využívá energii, dopravu, půdu i vodu, a tak má negativní vliv na stav životního prostředí.
- kulturní život – zachování a rozvoj místní kultury a tradic, jakožto jedinečné hodnoty v protikladu k materiální i nemateriální celosvětové kultuře, převážně ovlivněné USA.
- kvalita života – lokalizace jako důraz na kvalitní vztahy mezi lidmi sdílejícími stejnou komunitu a její přírodní a kulturní zázemí.
- duch místa – vážení si jedinečnosti a nenahraditelnosti místa.
- ekonomika – rozvoj ekonomických aktivit, které podporují ekonomickou soběstačnost a nezávislost definované lokality.
- energie – zabezpečení zdrojů energie z místních zdrojů.
- produkce potravin – pěstování, zpracovávání a konzumace potravin v dané lokalitě.

Extrémem pojetí lokalizace je zcela nezávislá komunita, ale každé místo není schopné vyrobit vše co je nutné pro život a musí tento problém řešit, např. směnou. Cílem lokalizace tedy nemusí být úplná nezávislost komunit, nýbrž relativní soběstačnost místní komunity s možností směny s jinými komunitami, nejlépe blízkými. Městečko usilující o lokalizaci se tak nemusí zříci počítaců, traktorů či toaletního papíru proto, že se nevyrábí přímo na místě. Ale co se týče např. potravin, zdrojů energie, zpracování přírodních produktů, služeb apod., bude se snažit vytvořit podmínky, které podpoří místní producenty a služby (např. místní výroba energie z biomasy nebo když se ve školách, na úřadech, v místní restauraci přednostně vaří z místních surovin a jen ty, co nejsou dostupné, se berou odjinud).

Někteří autoři v této souvislosti mluví o glocalizaci, Naďa Johanisová podotkla, že nadnárodní firmy však používají stejný termín, když vytvářejí pobočky, které vytvářejí produkty uzpůsobené potřebám místních komunit.

Snaha o lokalizaci může pramenit z různých důvodů, např. z důvodu obnovení venkovského ekonomického i kulturního života, strach z nestability dodávky a cen energie odjinud, revitalizace místní přírody a zemědělské krajiny a dalších. Současná světová situace však naznačuje, že pravděpodobně budeme muset zlokalizovat svůj život v důsledku nedostatku ropy. Jak již vysvětlil Richard Douthwaite, žijeme v civilizaci, jejíž fungování je z velké míry závislé na ropě jako na zdroji energie, dopravního paliva, i produktů běžné spotřeby (např. plasty, léky apod.). Jelikož ložiska ropy nejsou nevyčerpatelná, dříve či později se budeme muset vyrovnávat s klesajícím množstvím této suroviny a v důsledku budeme nuceni lokalizovat svůj život.

Evropané jsou na tom v tomto ohledu podle Johna Howarda Kunstlera lépe než severoameričané. Ve své knize „The Long Emergency“ (2005) je Kunstler optimističtější k Evropě než k severní Americe, protože evropská města si zachovala funkční strukturu a nerozvinula se zde tolik „suburbanizace“ pohlcující ve velkém půdu a tradiční struktury. Již dnes je znát, jak je americká zahraniční politika ovlivněna potřebou ropy, stačí připomenout angažovanost USA na Středním východě. Amerika si totiž už vlastní ropný zlom zažila v 70. letech, kdy byla jedním z největších producentů ropy, a to ji učinilo zranitelnější vůči dalším vývozcům ropy. Ropný zlom není jediný problém, přichází také změna klimatu a řešení budeme v budoucnu muset hledat především na lokální úrovni.

Pravděpodobně jediné reálné řešení je postavené na přijetí sníženého materiálního životního standardu, neboť nevěřím, že vznikne technologie, která by mohla udržet náš současný způsob života. K tomuto dobrovolnému uskrovnění ale asi nedojde a může vzniknout boj o zdroje, polarizace vztahů uvnitř zemí i mezi zeměmi. Standa Kutáček také nastínil, že v případě vážné krize může dojít k „nekontrolovanému odlesnění“ našeho území, jelikož dřevo bude náš nejbližší dosažitelný zdroj energie. Tomáš Škrdlant na druhou stranu oponuje, že lokalizace vytvoří zvýhodněné a znevýhodněné oblasti, křehká solidarita bude narušena a vzniknou konflikty mezi regiony.

Richard Douthwaite vysvětlil, jak taková „nucené lokalizace“ může nastat ve světovém měřítku. V krizi se světové banky budou snažit zastavit inflaci zvýšením úrokových sazeb; tím se zvýší nezaměstnanost, protože se zruší rozvojové projekty. Tím se následně sníží kupní síla a znovu se budou rušit další rozvojové projekty. Jako reakce opět klesne poptávka i cena energie, takže nebude motivace zavést obnovitelné zdroje a nastane krize jako ve 30. letech. Stejně jako tehdy na některých místech by se mohly zavést místní měny a cirkulace peněz v komunitě, takže by k lokalizaci došlo, ale mnohem drastičtější cestou.

Lokalizace se však může uskutečňovat i na základě našich rozhodnutí, založených na zhodnocení naší situace a předpokládaného vývoje. Vyplývá však z toho velká potřeba osvětlit tuto problematiku veřejnosti. A v neposlední řadě je třeba zachovat, a to i politickou cestou, zdroje (např. půdu, železniční infrastrukturu apod.), jež komunita může využívat.

5

ETICKÉ FINANČNICTVÍ – NOVÉ SOCIÁLNÍ BANKOVNICTVÍ V EVROPĚ

ZÁPIS Z VYSTOUPENÍ CHRISTOPHA GUENE (SOFI, BRUSEL).
ZAPSALI ÚČASTNÍCI SEMINÁŘE.

Pod pojmem „nové sociální bankovníctví“ rozumíme nový způsob finančnictví, který se snaží řešit sociální a environmentální potřeby a mikropotřeby lidí. Nové sociální bankovníctví lze dělit do pěti vzájemně se překrývajících se skupin.

komunitní bankovníctví

Původ nalezneme v Chicagu 70. let. Průkopníkem komunitního bankovníctví byla South Shore Bank založená čtyřmi profesionály. Její zakladatelé koupili poslední pobočku jisté banky, která měla ukončit svoji činnost. Nešlo o poslední pobočku banky, ale o poslední pobočku v místě: jinými slovy ve čtvrti South Shore se zavírala poslední bankovní pobočka. Čtvrť South Shore byla totiž „red-lined“ oblast – červeně orámovaná oblast. „Red-lining“ znamená, že si pojišťovna nebo banka na mapě orámují území, kde již nemají zájem poskytovat své služby, protože jde o relativně chudou obec, oblast či městskou část. Lidé žijící v této oblasti pak těžko získávají jejich služby, a to i tehdy, pokud disponují kapitálem. Jsou označeni jako „unbankable“ (doslova „nebankovatelní“).

V těchto oblastech se dobře uplatňují princip reinvestování, tj. opětovné investování peněz v daném místě. Zakladatelé South Shore Bank, kteří koupili pobočku v red-lined oblasti si na příznivý vývoj svého podniku počkali čtyři roky, kdy konečně přestali prodělávat. Dnes se South Shore Bank řadí mezi výrazně ziskové banky s návratností 15 % ročně (ukazatel ROE). Pro srovnání, nejlepší banky ve Švýcarsku a Británii se mohou pochlubit až 25 %. Dalším příkladem komunitního bankovníctví je např. neziskový výpůjční fond Aston Reinvestment Trust v Birminghamu. Česká Republika představuje v rámci Evropy marginální bankovní oblast. Nevytvořil se prakticky žádný bankovní sektor. Fungují zde převážně zahraniční banky, které pouze otevřely své pobočky a „vyzobávají“ nejvýhodnější investice, tj. banky neplní potřeby svých zákazníků, ale prodávají produkty. Stejná situace panuje v celé střední a východní Evropě. Je tzv. „underbanked“, tedy nedostatečně bankovně obslužená. Nedostatek bank pociťují hlavně začínající podnikatelé, kteří obtížně hledají investiční úvěr (tj. úvěr na podnikatelský záměr). Snadno lze získat pouze úvěr spotřebitelský, který má ale mnohem větší úrok. Pro investiční záměr je často potřeba mít 300 % záruku na 100 % úvěru. Obdobná situace je i v pojišťovnictví. Zde se oblasti dělí dle atraktivnosti a riskantnosti, a od toho se pak odvíjí výše pojistného. Jako problém lze vnímat i liberalizaci bank v Evropě. Pro příklad uveďme 80. léta v Británii za vlády Margaret Thatcherové, kdy dva milióny rodin ztratily přístup k bankovním službám. Banka je totiž klasifikovala jako nezajímavé nebo riskantní klienty.

V poslední době mizí diverzita bank. Například v Belgii během jednoho roku vymizely všechny typy bank fungující na regionální a lokální úrovni a byly nahrazeny konvenčními bankami. Sami manažeři si situaci asi plně neuvědomují a naplňují pouze svoje priority.

vzájemné bankovníctví, sociální ekonomika

Jedná se o odlišný druh bankovníctví než na který jsme zvyklí my. Mění náš pohled na peníze. Do této skupiny řadíme např. bezúročné bankovníctví (banka JAK ve Švédsku) nebo systémy

místní měny (LETS). Ve Švýcarsku funguje družstvo pro ekonomickou výměnu mající vlastní měnu – Wirtschaftsring – s asi 80 tisíci členy. V rámci družstva se platí úrok jen 1,75 %, který je defacto jen poplatkem za náklady. Členové obchodují nejen se zbožím, ale často i se službami. Družstvo vzniklo v 30. letech, v době hospodářské krize. Obdobné systémy vznikaly i v jiných zemích. Jejich činnost byla ovšem zastavena státem nebo centrální bankou.

Do tohoto typu bankovníctví řadíme také družstevní sektor a městské banky, které zažívají v posledních 20–30 letech značnou revitalizaci. Úvěrová družstva (credit unions) představují velmi tradiční systémy úvěrů a spoření. Členové si spoří a půjčují navzájem. Na tomto principu fungovaly nám známé kampeličky.

V současnosti se družstevní banky rozvíjí v Irsku, Pobaltí a Polsku. Tyto země si požádaly o výjimku z evropské bankovní direktivy. Také Velká Británie má výjimku. Obecně platí, že v zemích, kde to legislativa dovoluje, se sektor vzájemného bankovníctví hodně rozvíjí. Některé banky se specializují na lokální nebo sociální ekonomiku. Existuje silná míra korelace mezi rozvojem regionu a sociálním bankovníctvím, která je jedním z faktorů prosperity západních zemí.

Většina dnešních bank neposkytuje služby, ale prodává produkty. Neorientuje se na jednotlivce ale spíše na cílovou skupinu. „Relation banking“ si oproti klasickému bankovníctví zakládá na osobních vztazích s klientem.

mikrokredity, mikroúvěry

Všeobecně platí, že se velkým bankám nevyplatí poskytovat malé úvěry. V roce 2006 získal Mohamed Yunus Nobelovu cenu za objev mikrokreditů. Ty se zaměřují na drobné podnikatele. Yunusova banka sloužila jen chudým a tzv. nebankovatelným lidem v Bangladéši. Principem je organizování lidí do skupin po pěti, kteří si vzájemně ručí. Jakmile začne první splácet, může si druhý zažádat o půjčku. Banka má v současnosti 6 miliónů klientů s velkým podílem žen. Na podobném principu fungují další tři banky v Bangladéši a rozvíjí se v Evropě (Francie, Irsko, Španělsko).

etické investování

Ekobankovníctví zahrnuje eko-fondy, eko-banky, etické banky. Dalo by se říci, že ekobankovníctví je evropskou výsadou. K přednostem patří osobnější přístup. Ekobanky a fondy často znají podrobně projekty, do kterých investují. Pravděpodobně nejmladší bankou tohoto druhu je Banca Etica V Itálii.

Etické investování funguje na principu, kdy peníze jdou do etického fondu, ze kterého se financují jen určité sektory. Klienti si mohou může vybrat sektor, do kterého budou jejich peníze investovány. Mají tak zaručeno, že jejich prostředky nebudou použity na financování zbraní, tabáku či jaderné energie. Produkty tohoto typu nabízí i komerční banky středního proudu – ty ovšem v rámci svých standardních přístupů neznají projekty, do kterých investují a jejich přístup ke klientům bývá neosobní.

6

LEGISLATIVNÍ PŘEKÁŽKY LOKALIZACE

ZÁZNAM Z DISKUSE, KTEROU VEDLA JITKA DOUBNEROVÁ
(PRVO, LIBEREC), ZAPSALI ÚČASTNÍCI SEMINÁŘE.

Současná česká legislativa brání rozvoji místní zejména živočišné produkce a jejímu uplatnění na trhu. Evropská legislativa v této oblasti je často přitvrzena legislativou českou a ta ještě upravována rigorózním výkladem individuálních úředníků.

Malí producenti a zpracovatelé se již léta dovolávají zmírnění požadavků na zařízení svých provozoven. Je zajímavé, že nařízení ES je flexibilnější než naše nařízení a dovoluje a odděluje velký provoz od malého, což má jisté pozitivní dopady, které jsou nepřehlédnutelné u našich sousedů – například Rakousko, kde je mnohem více těchto malých farem zpracovávajících mléko nebo maso na své farmě a prodávajících je ze dvora, mnohdy v horších podmínkách, než máme v ČR. Zdá se, že české správní úřady vyžadují více, než legislativa EU.

Důsledkem toho je zánik malých zemědělských farem (resp. nevznikání nových), vyrábějících krajské a místní produkty, nechutí a bezmoc stávajících maloproducentů a malých zpracovatelů cokoli zpracovávat a prodávat přímému spotřebiteli – na trhu či ze dvora, nebo do místního obchodu. To má širší dopady na úpadek venkova.

Jihočeská Rosa, o. p. s. uspořádala v nedávné době exkurzi, jejíž účastníci navštívili malé a střední farmy v Rakousku. Exkurze se zúčastnili též úředníci, kteří v ČR podobné činnosti „dusí“. Cílem bylo přesvědčit je o potřebě diferencovaného přístupu. Výsledkem je domluvení účasti malých zpracovatelů a producentů na úpravách legislativních požadavků. Z této exkurze vzešla brožurka „Sborník příspěvků z konference: Místní produkty – produkce a zpracování potravin v malých provozech, česká a rakouská zkušenost“.

Je paradoxní, že někteří úředníci dokonce malým zpracovatelům a producentům radí, jak obejít přísná pravidla.

Co by mohlo pomoci zlepšit situaci: zmapovat příklady dobré a povolené praxe, publikovat příklady vyzkoušených a bezpečných „obchvatů“, ukázat, co jinde (v ČR, EU) jde.

Co je k tomu potřeba: zjistit, kdo dělá něco podobného (např. Svaz chovatelů ovcí a koz), zajistit financování (např. ze zdrojů programu LEADER+)

Richard Douthwaite poukázal na dvě významné podmínky, které musí být splněny, aby mohli malí zpracovatelé a producenti prosperovat:

- Je důležité, aby systém umožňoval lidem zahájit podnikání bez velkých investic (aby nemuseli získávat prostředky potřebné na investice vyžadované pro zahájení oficiální produkce v černé ekonomice).
- Malí podnikatelé můžou posílit své pozice, když se budou sdružovat (zkušenosti má např. obyčtově družstvo Romney nebo Svaz chovatelů ovcí a koz).

>>> 7

WEBOVÉ STRÁNKY LOKALIZACE

ZÁZNAM Z DISKUSE, KTEROU VEDLA JITKA KLINKEROVÁ
(NADACE PARTNERSTVÍ). ZAPSALI ÚČASTNÍCI SEMINÁŘE.

V souvislosti s vrcholem v celkovém objemu světové těžby ropy a problematikou globálního oteplování stojí před společností několik nových, avšak zcela zásadních úkolů. Jedním z nich je „LOKALIZACE“, postupný návrat k místním produktům, službám a energetickým zdrojům. Bylo by dobré vytvořit internetové stránky, které by působily ve dvou rovinách – osvětové, v oblasti propagace lokalizace a praktické, jako konkrétní prostředek pro ty, kteří k lokalizaci již vědomě směřují. Stránky by mohly fungovat na doméně www.lokalne.cz, nebo www.lokalizace.cz – jsou to však pouze pracovní návrhy.

Hlavní myšlenkou navrhovaného projektu je vytvořit webové stránky na téma lokalizace s možností aktivního spoluvytváření obsahu webu návštěvníky. Je třeba vytvořit internetový portál, který by obsahoval základní teoretické informace (ropný zlom, fakta, souvislosti; lokalizace – pojetí konceptu, jeho možnosti a cíle), jejich možné a předpokládané důsledky (nezbytnost budoucího omezení transportu zboží, nutnost místních zdrojů) a dále praktické kontakty, návody a způsoby fungování nákupu lokálních produktů a služeb. Praktická část internetového portálu s tipy na místní zdroje, služby a produkty bude vytvořena formou otevřené databáze (princip wikipedie), do které budou uživatelé moci volně přispívat (pod redakčním dohledem).

Navržené kroky k vytvoření portálu:

- průzkum existujícího webu (např. v České republice funguje soukromý web www.mie.cz, který se snaží mapovat lokální výroby v ČR)
- konzultace s programátorem, který umí udělat interaktivní stránky
- definování obsahu
- realizace
- reklama na existenci stránek
- administrace stránek – po skončení financování může fungovat dobrovolně, organizace či jednotlivci se mohou střídát

Jak již bylo řečeno, webové stránky by sloužily primárně jako zdroj základních informací o lokalizaci (např. obsah pojmu, k čemu je lokalizace dobrá, způsob certifikace, apod.) Dále by obsahovaly seznam českého zboží s co nejpodrobnějšími informacemi pro spotřebitele. Díky stránkám by byla jednodušší koordinace lidí, kteří chtějí něco lokálního aktivně podnikat. Byl by ponechán prostor pro vytvoření vlastních odbytových skupinek (pro společné objednávání potravin, dalšího zboží, rozvíjení aktivit...) s možností propojení s konkrétním producentem. Na stránkách by zájemci našli odkazy na další zajímavé webové stránky, existující lokální projekty (např. PRVO – Podpora Rozvoje Venkovských Oblastí), kontakty na fungující samozásobitelské skupiny u nás. Bylo by možné využít bazaru / blešího trhu použitých věcí a také placené inzerce pro české firmy.

Veškeré české výrobky, které by byly na webových stránkách uvedeny by byly podrobeny následujícím kritériím:

- původ surovin
- původ práce
- ekologičnost procesu výroby
- komerční zázemí výrobce (kdo je vlastník, odkud má kapitál, kam plyne zisk...)
- sociální přidaná hodnota
- podíl primárního producenta na zisku
- vlastnictví certifikátů (regionální produkt, ekologicky šetrný výrobek, KLASA...)
- osobní komentář k výrobku
- kontakt na výrobce, kde se dá zboží koupit

Pravděpodobně bude nutná administrace obsahu stránek. Přístup veřejnosti na stránky by mohl být zajištěn buď přes administrátora nebo po obdržení hesla či být naprosto volný. Nutná je uživatelská jednoduchost stránek. Členěny by mohly být podle témat lokalizace (energetika, zboží, služby, ochrana životního prostředí) nebo podle sekcí (obecné informace, aktivity, iniciativy – přehled výrobků, služeb). Návštěvník by měl možnost zapojit do chatů a diskuzí. Užitečné by též bylo propojit stránky s dalšími enviromentálními weby a informačními servery měst.

8

BEN VAIL: COMMUNITY GARDENING

ZÁZNAM VYSTOUPENÍ BENA VAILA.
ZAZNAMENALI ÚČASTNÍCI SEMINÁŘE.

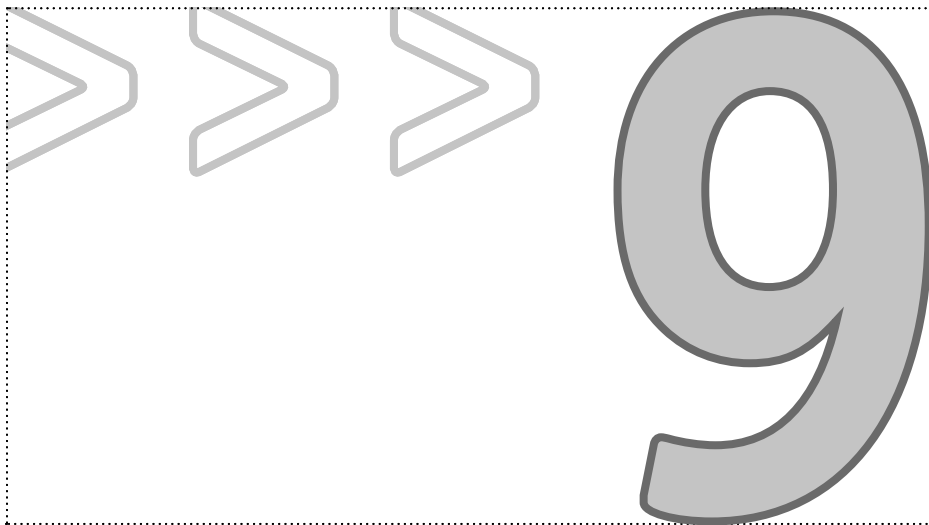
Cílem komunitního zahradnictví je spravedlivé rozdělení a sdílení společných prostor. Myšlenka je rozdělit jeden velký pozemek na několik plotem neoddělených částí, na kterých pak vzniknou veřejné zahrádky. Vedle poskytování jídla se zde mohou potkávat a seznamovat lidé a organizovat společné akce.

Tento velký pozemek může být vlastněn družstvem, soukromou osobou či může být bezplatně propůjčován obcí. Musí se stanovit všeobecně platná pravidla pro všechny uživatele pozemku. Dále je potřeba vyřešit zdroj vody a hnojiva (např. kompostované zbytky z udržování obecní zeleně) a další detaily jako například zamykatelnou kůlnu pro společné zahradnické nástroje. Financovat takový projekt je možno buď státní či obecní dotací nebo sponzorským darem soukromé osoby. Účelem společné zahrady může být produkce vlastního zdravého jídla, vzdělávání (kurzy o způsobu pěstování a zpracování ovoce a zeleniny) nebo může fungovat jako místo pro seznámení se a pořádání společných akcí. V USA je do takovýchto celků sdruženo většinou kolem stovky lidí. Jde to ovšem i v počtu menším, který usnadní domluvu mezi členy. Každý, kdo využívá společnou půdu platí poplatky podle rozlohy, kterou využívá, přičemž velmi chudí členové platí méně.

Komunitní zahradu v České republice najdeme v okrese Prachatice. Obec Zabrdí, vesnička bez školy a obchodu, poskytla zdarma oplocený pozemek, na kterém lidé během roku hospodář. Obec navíc ještě každé jaro a podzim zajišťuje přípravu půdy (zorání a pohnojení). V České Republice by se pro podobný účel mohly využít hraniční zóny chráněných oblastí ve spolupráci se státní správou. Volné plochy mezi klasickou bytovou zástavbou ve městech by se mohly zkulativovat vnitrobloky či minitrávníčky podél chodníků. Vzkřísily by se pěstitelské práce ve školách, kde si žáci mohou pěstovat jídlo do školní kuchyně (v České republice je to stále legislativní problém).

Komunitou podporované zemědělství

Mezi možné varianty CSA (z anglické ho Community Supported Agriculture – komunitou podporované zemědělství) patří tzv. krabicový systém, kdy si lidé předplatí na celou sezonu obsahově neurčený mix (jeho složení je sezónní) ovoce a zeleniny určitého objemu nebo váhy. Dalšími variantami jsou prodej ze dvora, samosběr za zvýhodněnou cenu (funguje hlavně u sezónního ovoce jako jsou jahody), manuální pomoc na farmě (různý předem domluvený poměr práce a peněz za zboží), farmářské trhy.

LOKÁLNÍ MULTIPLIKÁTOR

ZÁZNAM VYSTOUPENÍ STANISLAVA KUTÁČKA (TES, BRNO).
ZAPSALI ÚČASTNÍCI, UPRAVIL STANISLAV KUTÁČEK.

S myšlenkou multiplikátoru přišel ve 20. letech minulého století slavný anglický ekonom John Maynard Keynes. Původně byl multiplikátor využíván ke studiu národní ekonomiky, např. vlivu vládních výdajů. Londýnská organizace NEF (Nadace pro novou ekonomiku, New Economics Foundation) multiplikátor upravila tak, aby se dal používat pro sledování role malé organizace, podniku nebo obce v místní ekonomice. LM3 nenabízí nějakou přesnou hodnotu ale spíše informaci o koloběhu peněz.

Lokální multiplikátor umožňuje obecnímu úřadu, obchodu, podniku nebo neziskové organizaci vypočítat, jakou roli hrají v místní ekonomice. Ať už pracujete v kterékoliv organizaci, můžete si změřit, kolik vašich výdajů zůstane v místní ekonomice a kolik jich odeteče nenávratně pryč. Na základě výsledků pak můžete svoje aktivity upravit tak, aby více prospívaly místu a regionu, kde žijete.

Lokální multiplikátor sleduje koloběh peněz v místě či regionu. Čím vícrát se peníze „otočí“ ve vaší obci, tím více bohatství přinesou všem jejím obyvatelům. Vaše útrata je příjmem někoho jiného, jeho útrata je zase příjmem někoho dalšího atd. Je obtížné zkoumat tok peněz dále než do tří „otočení“ – proto se lokální multiplikátor označuje zkratkou LM3.

Příklad použití lokálního multiplikátoru

(Tento příklad je převzat z článku Nadi Johanisové „Lokální ekonomika v praxi“, který vyšel v Sedmé generaci č. 5/2004.)

„Jste starosta obce a právě jste vydal jednu libru. Z toho jste 20 pencí utratil mimo obec, ale 80 pencí jste zaplatil místní holiče, která vás zrovna ostříhala,“ vykládá facilitátor setkání. Předává peníze, libru v drobných, jednomu z účastníků a instruuje ho, aby předal 80 pencí jedné z ostatních účastnic.

„Vy jste kadeřnice. Měla jste obtížný den, a tak jste si koupila v supermarketu čokoládu za 60 pencí. Takže ty odteklý jina, mimo zdejší obec a region. Ale zbylých 20 pencí jste dala svému synovi za to, že umyl nádobí.“ „Kadeřnice“ předává 20 pencí dalšímu účastníkovi, který se na čas stává jejím synem. Místně tedy vydala jen 25 % svého příjmu, podstatně méně než „starosta“. Syn si koupí počítačové hry přes internet, a tím mizí z obce zbytek starostovy libry. Sto procent jeho příjmu právě odplynulo mimo místní region.

V případě starostovy libry byl lokální multiplikátor roven dvěma. Jedna libra, kterou někde vydělal a zase utratil, totiž vygenerovala další libru příjmů pro místní – v prvním kole 80 pencí pro kadeřnici a v dalším kole 20 pencí pro jejího syna. Celkem tedy lokální příjmy – výdělek starosty, kadeřnice a jejího syna – činily ve třech kolech dvě libry. Vydělíme-li je původním přísunem peněz (starostovou jednou librou), dostáváme hodnotu multiplikátoru 2. Na tomto principu lze pomocí dotazníků ve větším měřítku lokální multiplikátor – indikátor zdraví lokální ekonomiky – namísto u fiktivního starosty třeba u skutečného obchodu, obecního úřadu, školy či instalatérské firmy, prostě jakékoliv ekonomické jednotky.

Lokální multiplikátor je velmi dobrým indikátorem trvalé udržitelnosti. Pomáhá popsat míru lokalizace místní ekonomiky (obce, regionu), tedy nakolik se peníze uvnitř takto definované ekonomiky „otáčejí“ a kolik jich utíká nenávratně pryč. Výpočet lokálního multiplikátoru je prvním krokem k uvědomění si významu lokální ekonomik pro dosažení udržitelného rozvoje.

LOKÁLNÍ LHOTA (80% příjmů je utraceno ve vsi)

příjem → zůstává v místě
 10,- Kč → 8,- Kč
 8,- Kč → 6,40 Kč
 6,40 Kč → 5,12 Kč

celkem 24,40 Kč
 $LM3 = 24,40 / 10 = 2,44$

GLOBÁLNÍ LHOTA (pouze 20% příjmů je utraceno ve vsi)

příjem → zůstává v místě
 10,- Kč → 2,- Kč
 2,- Kč → 0,40 Kč
 0,40 Kč → 0,08 Kč

celkem 12,40 Kč
 $LM3 = 12,40 / 10 = 1,24$

program

PROGRAM SEMINÁŘE

čtvrtek 1. února

11⁰⁰–12³⁰ Jak podpořit místní trhy (Zuzana Guthová)

14⁰⁰–15³⁰ Peak Oil (Richard Douthwaite)

16⁰⁰–17³⁰ Lokalizace (Benjamin Vail)

pátek 2. února

9³⁰–11⁰⁰ New Social Banking (Christophe Guene)

11⁰⁰–12³⁰ Překážky lokalizace (Jitka Doubnerová)

Webové stránky lokalizace (Jitka Klinkerová)

Vytváření partnerství v regionu (Martina Filipová)

14⁰⁰–17⁰⁰ Provázená vycházka do okolí (Mirek Dvorský)

17⁰⁰–18³⁰ Jaké jsou naše potřeby v oblasti etického investování (Christophe Guene)

sobota 3. února

9⁰⁰–10³⁰ Lokální multiplikátor (Stanislav Kutáček)

Udržitelný rozvoj venkova s využitím místní biomasy a bioplynu (Zdeněk Štekl)

Komunitní zahrady, komunitou podporované zemědělství – zkušenosti z USA (Benjamin Vail)

11⁰⁰–12³⁰ Ochrana venkova (krajiny) rozvojem (Jiří Jurečka)

Možnosti energetické soběstačnosti – lokální, regionální (Jana Tesařová)

14⁰⁰–15³⁰ Kroky k založení etického fondu (Christophe Guene)

16⁰⁰–18⁰⁰ Jak mohou místní peněžní systémy napomoci lokalizaci (Richard Douthwaite)

Kontakt na pořadatele:

Open Space o lokálních ekonomikách a udržitelném rozvoji pořádá Trast pro ekonomiku a společnost ve spolupráci se Severomoravským regionálním sdružením ČSOP Valašské Meziříčí.

Trast pro ekonomiku a společnost

Dvořákova 13

602 00 BRNO

tel.: 542 213 274

fax: 542 213 373

e-mail: testrast@gmail.com

www.thinktank.cz

Severomoravské regionální sdružení

ČSOP Valašské Meziříčí

poštovní schránka 49, U Rajky 15

757 01 Valašské Meziříčí

tel.: 571 621 602

fax: 571 621 602

e-mail: valmez@ochranci.cz

www.ochranci.cz

Poděkování za finanční podporu:

Open space o lokálních ekonomikách a udržitelném rozvoji se uskutečnil díky laskavé podpoře Velvyslanectví Spojených států amerických v ČR, Nadaci Open Society Fund Praha a podpoře z projektu Evropského sociálního fondu, jehož nositelem bylo Regionální sdružení ČSOP Valašské Meziříčí.

Tato brožura vyšla díky podpoře Velvyslanectví Spojených států amerických v ČR.

Trast pro ekonomiku a společnost

Open space o lokálních ekonomikách a udržitelném rozvoji
Sborník ze semináře

Editor: Stanislav Kutáček

Vedoucí edičních řad TESu: Jan Drahokoupil

Sazba: Radim Šašinka, www.larvagrafik.com

1. vydání, 2007, náklad 160 výtisků.

Tisk: Voštěp s. r. o.

ISBN: 978-80-239-9620-3

ISBN 978-80-239-9620-3